

2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Закон України від 06.12.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19>
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред.. М.І. Хавронюка, М.І. Мельника. – 10-е вид., переробл. і допов. – Київ, ВД «Дакор», 2018. – 1360с.

Наливайко Лариса Романівна,
проректор Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

ПОНЯТТЯ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Обґрунтовуючи власну наукову позицію, кожен автор обов'язково зіткнеться з новими невідомими раніше фактами, вивчення та пояснення яких зобов'язує надати умотивовані висновки, пояснення, пропозиції. Динамічність процесу взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства вимагає об'єктивних та всебічних результатів дослідження. Бажання отримати істинне знання з проблематики комунікації суду та громадськості змушує звернутися до розгляду методології наукового пізнання.

Методологія – невідривна складова науки у цілому та кожного її напрямку зокрема. Розробка обґрунтованого підходу як до формування теоретичних основ, так і до надання практичних висновків та рекомендацій з питань взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства потребує трансформації її системи з урахуванням сучасної правової дійсності та напрацювання ефективних практик її впровадження.

Загальноправова характеристика методології взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства нині потребує окремого детального розгляду та має теоретико-прикладне значення для формування правової держави та відкритого суспільства. До того ж, рівень опрацювання методологічних питань юридичних розвідок має прямий вплив на вдосконалення правової науки у цілому.

Цінний здобуток для вивчення проблем методології пізнання взаємодії суду та громадськості мають дослідницькі праці таких вчених, як І. Андреев, Д. Анкін, О. Бандура, Х. Бехруз, І. Владленова, Х.-Г. Гадамер, П. Гайденко, М. Дамірлі, О. Данільян, І. Добронравова, В. Дробишевський, О. Зайчук, Т. Зарубіна, П. Каблак, Ж. Карбоньє, М. Кельман, Д. Керімов, В. Лемак, В. Лук'янець, С. Максимов, В. Нерсесянц, Ю. Оборотов, Л. Озадовська, Н. Оніщенко, В. Першин, О. Петришин, Н. Поліщук, А. Поляков, К. Поппер, П. Рабінович, О. Скакун, Р. Циппеліус, Е. Юдін, О. Ющик, Я. Яскевичта ін.

Наукову діяльність спрямовано на виявлення нових або уточнення відомих раніше недостатньо вивчених фактів і закономірностей. При цьому важливим є не лише встановити науковий факт, але й пояснити його, з'ясувавши при цьому теоретичне і практичне значення явища, дійшовши певних висновків і рекомендацій [1, с. 36]. Досягнення вказаного можливо лише у разі вірного та професійного використання методології пізнання та її сучасних досягнень. Нині юридична наука намагається переосмислити світоглядні концепції та методологічний інструментарій, модернізація якого сприятиме підвищенню якості наукового пізнання окремих суспільно-політичних, соціальних, економічних, культурних та інших явищ.

У сучасному суспільстві неможливо уявити собі розвиток будь-якої галузі без розробки та впровадження науково обґрунтованої методології, визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень, адже саме процес їх упорядкування створює наукове підґрунтя для розвитку всіх ланок еволюції суспільства [2, с. 25]. Питання методологічного обґрунтування наукових розвідок завжди посідали провідне місце на кожному етапі становлення науки, адже формування та становлення будь-якої сфери науки відбувається лише тоді, коли вона розширюється новими

знаннями, накопичення та інтерпретація яких забезпечуються застосуванням методів дослідження [3, с. 55]. У процесі розвитку науки теорії держави і права безперервно інтегруються провідні досягнення методології. Розвиток та упровадження нових методологічних підходів (синергетичний, феноменологічний, аксіологічний та інші підходи) у дослідження обраної проблематики дозволить вирішити більшість суперечностей у цій сфері, особливо в умовах сучасної реформи судової влади, що, безсумнівно, сприятиме консолідації інтересів особи, суспільства та держави.

Від чіткого визначення методології дослідження взаємовідносин судової влади та громадськості не тільки значною мірою залежить досягнення поставленої мети, але й, подекуди, удосконалення інструментарію юридичної науки як такої. Результатом наукової творчості є вироблення систематизованого знання, обґрунтування напрямів вирішення актуальної проблеми, що є об'єктом і предметом дослідження, формування термінології та понятійно-категоріального апарату [4, с. 14]. Створення власного інструментарію дослідження взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства уможливить підвищення якості конкретного дослідження та подальших розвідок у цій сфері.

Слід відзначити, що спектр авторських поглядів щодо категорії «методологія» сьогодні, з урахуванням попередніх досліджень, надзвичайно широкий, про що свідчить полісемантичний аналіз. Неоднозначне смислове навантаження цього явища, потребує звернення до його тлумачення вітчизняними та зарубіжними вченими.

У науці міститься значна кількість формулювань терміну «методологія» (від грецького слова «метод» – шлях до чогось, «логос» – наука, вчення), що мають як загальні, так і протилежні ознаки: теоретична основа та способи організації пізнавального процесу, що характеризують пізнання з погляду його загальних форм, можливостей пізнавальних засобів та механізмів, які зумовлюють логічну послідовність наукового дослідження [5, с. 25]; складне утворення, вчення, що включає в себе цілу систему різноманітних підходів, методів, логічних прийомів та інших можливих засобів пізнання і впливу на державно-правові явища [6, с. 24]; сукупність методів, способів, прийомів, їх певна послідовність, схема, прийнята під розробки наукового дослідження [7, с. 11]; галузь теоретичних знань і уявлень про сутність і форми, закони, порядок та умови застосування підходів, методів, прийомів та процедур у процесі наукового пізнання та практичної діяльності [8, с. 374]; єдина органічна система, що виступає у вигляді своєрідного зводу законів наукового пізнання [9, с. 17]; система певних способів і прийомів, які застосовуються в тій чи іншій сфері діяльності – науці, політиці, мистецтві; вчення про цю систему або як загальна теорія методу, теорія в дії [10, с. 449] та багато ін. Методологія – явище динамічне, що постійно розширюється, вдосконалюється та враховує специфіку конкретного історичного етапу. Значення методології у дослідженні державно-правових явищ та процесів неможливо переоцінити; без неї нереально здійснити комплексне опрацювання питання взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства. Методологія взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства є конструкцією принципів і засобів організації і здійснення теоретико-пізнавальної юридичної діяльності у галузі вивчення проблематики взаємодії суду та громадськості, а також вчення про цю систему.

Окрім того, що у науці існує складність у розумінні категорії «методологія», ця проблема ускладнюється повсякчасним її отождоенням з поняттям «метод». З цього приводу деякими авторами справедливо підкреслюється, що отождоення методології з системою методів означає цілком прагматичний підхід до розкриття цього поняття. При такому трактуванні методології на другий план відступає її світоглядне значення, філософський зміст [11, с. 28]. Недоречно звужувати розуміння методології до процесу пізнання, оскільки методологія не лише інструмент теоретичного пізнання, але і трансформації реальності, вона визначається діяльнісним характером [3, с. 57]. Тож, категорія «методологія» має суттєво ширше значення ніж термін «метод»: методи є одним із елементів методології пізнання. Методологія і метод співвідносяться між собою як ціле і частина.

Крім методів, методологія включає у свій зміст наукові підходи, принципи, вчення, категорії, поняття, гіпотези, світогляд, закони, закономірності та ін. Компоненти методології взаємодіють між собою та взаємодоповнюють одне одного, мають інтегративний характер. Ефективність застосування методологічного інструментарію та його семантичне наповнення пропорційно пов'язане із компетенцією суб'єкта пізнання.

Отже, сучасний процес переосмислення методологічного інструментарію юридичною наукою закладає новий фундамент розвитку держави і права. Відмова від наукової одноманітності

у вивченні того чи іншого питання є основою провідних досліджень. Лише комплексний підхід до обрання наукових підходів, принципів наукового пізнання, методів здатен забезпечити повноцінне вирішення конкретного наукового завдання – взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства.

Проведений аналіз надає можливість визначити методологію дослідження взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства як структурно-логічно сформовану систему взаємодоповнюючих та взаємопов'язаних компонентів (наукових принципів, дослідницьких підходів, методів, вчень), застосування яких забезпечить отримання об'єктивних (істинних) висновків теоретико-прикладного значення щодо взаємодії органів судової влади та інститутів громадянського суспільства.

Бібліографічні посилання:

1. Калашник О.А. Правовий статус місцевих загальних судів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 234 с.
2. Крушельницька Т.А. Теорія синергетики – нова методологія розвитку податкової системи. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Держ. упр.* 2010. № 2. С. 25-29.
3. Верба І.О. Право на доступ до правосуддя та його юридичне забезпечення: загальноправова характеристика: дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2016. 225 с.
4. Каблак П.І. Взаємовідносини судової влади та громадськості (правові і організаційні аспекти): дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2015. 211 с.
5. Загальна теорія держави і права: підручник / за заг. ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
6. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права: підручник. Київ: Кондор, 2016. 716 с.
7. Грушко І.М., Сиденко В.М. Основы научных исследований. 3-е изд., перераб. и доп. Харьков: Выш. шк, Изд-во при Харьковском университете, 1983. 224 с.
8. Філософський енциклопедичний словник. Довідкове видання / редкол.: В.І. Шинкарук та ін. Київ: Абрис, 2002. 744 с.
9. Боруленков Ю.П. Методология юридического познания. *Юридическая наука и правоохранительная практика.* 2013. № 1 (23). С. 13-19.
10. Прокопенко О.М. Методологічний інструментарій цивільно-правового дослідження. *Молодий вчений.* 2016. № 10 (37). С. 449-452.
11. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. *Злободневные вопросы российской криминалистики.* Москва: Норма, 2001. 240 с.

Наливайко Лариса Романівна,

доктор юридичних наук, професор,
проректор Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Оршкова А.Ф.,

викладач кафедри загальноправових дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

**ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ГАРАНТІЙ ПРАВ І СВОБОД
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ**

Держава не може вважатись демократичною, соціальною і правовою за відсутності нормативно-правових та організаційно-правових (інституційних) гарантій, що забезпечують безперешкодну реалізацію законних прав, свобод і інтересів людини і громадянина, зокрема, внутрішньо переміщених осіб, а також у разі їх порушення – охорону, захист та відновлення. Так, внаслідок анексії Автономної Республіки Крим та збройного конфлікту на Сході України актуального значення набуло питання гарантування прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Стан статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні, характеризується недосконалістю та розбалансованістю гарантій реалізації прав і свобод у різних сферах суспільного життя. У контексті